

EN STANDARDKONTRAKT

Med den såkaldte Polaklov blev det fra 1908 obligatorisk, at hver udenlandsk arbejder skulle have en kontrakt indenfor otte dage efter ankomsten til Danmark.

Efter vedtagelse af Polakloven blev en standardiseret arbejdskontrakt for polske og andre udenlandske vandrearbejdere udarbejdet. Kontrakten var oversat til polsk, og det var ved lov bestemt, at arbejdsgiveren havde ansvaret for, at arbejderen forstod kontraktens indhold.

Faste arbejdsforhold

Kontraktens fortrykte bestemmelser satte ret faste rammer for arbejdsforholdene. Løn samt arbejdstid blev derimod ikke reguleret af kontrakten. Det var også muligt at komme til Danmark på en udenlandsk kontrakt, men kun hvis den var indgået i udlandet.

Alle kontrakter løb for sæsonen dog maks. til 15. december. Derfor blev der for vinteren 1914-15 udarbejdet en overvintringskontrakt, da udbruddet af Første Verdenskrig i august 1914 gjorde det vanskeligt for polakkerne at vende tilbage til Galicien.

Standardkontrakten indeholdt en række konkrete bestemmelser. Arbejderne skulle være min. 16 år. Gravide, kronisk syge og sindssyge måtte ikke slutte kontrakt. Arbejderne blev lovet betalt rejse fra hjemlandets grænse til arbejdsstedet og tilbage. Arbejdsgiverens udgift kunne som sikkerhed tilbageholdes af lønnen – fordelt gennem de første ti uger, men arbejdsgiveren skulle tilbagebetale det tilbageholdte samt rejsepenge til hjemrejsen i sidste udbetaling – enten i hjemlandets eller i tysk mønt.

½ times frokost og fri på helligdage

Arbejdstiden blev ikke fastsat i kontrakten men blev skrevet til efter aftale mellem arbejdsgiveren og gruppen af arbejdere. I kontrakten stod dog, at alle havde ½ times middagspause og ½ times pause til aftensmad – med til denne pause hørte ikke transporttiden fra arbejdsstedet til boligen. Af bevarende kontrakter fremgår, at arbejdsdagen typisk startede mellem kl. fem og kl. seks om morgenen og endte kl. syv om aftenen.

Arbejderne havde fri på protestantiske helligedage foruden syv nævnte romersk-katolske festdage. Det skabte senere debat, fordi den russisk ortodokse kirke mente, at der også skulle gives fri på ortodokse helligedage. Dette blev afvist, fordi langt hovedparten af de polske arbejdere kom fra det romersk-katolske Galicien.

12 kg kartofler om ugen

Hver arbejder skulle ifølge kontrakten have en afregningsbog, hvor den udbetalte løn og arbejdstiden skulle registreres. Foruden pengelønnen, der enten kunne være dagløn eller på akkord alt efter afgrøde og opgave, så fik hver arbejder ifølge kontrakten 12 kg. gode kartofler om ugen samt 1 liter skummetmælk om dagen. På kasernen skulle der stilles en kasse til rådighed for hver to personer til opbevaring af kartofler.

Derudover indeholdt kontrakten bestemmelser om indretning af boligen. Hver arbejder skulle have madras, pude og to uldtæpper per person. Desuden skulle arbejdsgiveren sørge for belysning, brændsel og vaskekar, og der var bestemmelser for fordeling af madlavning og rengøring.

Arbejdsgiverens ansvar

Kontraktens bestemmelser afspejler nogle af de debatterede emner, der blev rejst forud for loven i 1908 – bl.a. opsynsmændene og deres beføjelser. Der var flere eksempler på, at de såkaldte Aufsehere solgte varer til arbejderne til overpris.

I kontrakten blev fastslået, at arbejderne ikke var forpligtede til at købe hos Aufseheren, og at det var forbudt at sælge spiritus til arbejderne.

Det blev slået fast, at arbejdsgiveren skulle sørge for lægehjælp til syge arbejdere samt for forsikring mod arbejdsulykker og mod brand. Udeblivelse og mishandling blev defineret som kontraktbrud for hhv. arbejderen og arbejdsgiveren, og ophævede derfor kontrakten. Ellers var det under bødestraf forbudt at opfordre arbejderen til ikke at opfylde sin kontrakt.

Den standardiserede kontrakt blev underskrevet af samtlige arbejdere, der ankom for sæsonen, og en genpart blev trykt i deres afregningsbog. Selvom der efterfølgende var problemer med at visse af bestemmelserne i kontrakten blev ændret i den ene version af kontrakten og ikke i den anden, var kontrakterne et godt redskab til forbedring af arbejders vilkår.

Med den såkaldte Polaklov blev det fra 1908 obligatorisk, at hver udenlandsk arbejder skulle have en kontrakt indenfor otte dage efter ankomsten til Danmark. Kontrakterne mellem arbejdsgiveren og den polske arbejder skulle ifølge Polakloven fra 1908 være oversat til et for arbejderen forståeligt sprog. Her ses en helårskontrakt fra 1914.

Foto: Museum Lolland-Falster.